

PSORIAZ KASALLIGINING TURLARI, KELIB CHIQISH SABABLARI VA DAVOLASH CHORALARI

*Mirzamaxmudova Zarnigor Shukurullo qizi
Turg'unova Dilshoda Doniyorjon qizi
Isaqova Feruzaxon Fayzulloxon qizi
Quva Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat salomatligi texnikumi*

Annotatsiya: Psoriaz (yunoncha: psoriasis — qichima), qipikli temiratki — yuqmaydigan surunkali teri kasalligi. Mod-dalar almashinuvi (xususan, yog‘ va uglevod almashinuvi), nerv va endokrin sistema faoliyatining buzilishi, tonzillit, gaymorit, xoletsistit, adnek-sit va boshqa oqibatida kelib chiqishi, "suyak surishi" mumkin. Ko‘pincha boshning sochli qismi, tizza, tirsak va qo‘l-oyoq yuzasida paydo bo‘ladi.

Kalit so‘zlar: vitamin, retinol, retinoidlar, provitamin, retin kislota, gipovitamin, avitaminoz, gipervitaminoz.

Psoriaz autoimmun kasallik bo‘lib, odamdan odamga yuqishi mumkin emas. Bir qator ichki sabablarga ko‘ra sog‘lom teri hujayralari g‘ayritabiiy tezlikda yangilanadi, bu ularning epidermisning tashqi qatlamida to‘planishi va eksfoliatsiyasiga olib keladi. Bu jarayon organizmning deyarli har qanday qismida paydo bo‘lishi mumkin bo‘lgan toshma yoki yaralar shaklida o‘zini namoyon qiladi.

Eng keng tarqalgan turi blyashkali psoriaz kasalligidir, ammo kamdan-kam uchraydigan bir nechta turlari ham mavjud. Shifokorlar odatda, terining ko‘rinishi qarab psoriazni juda oson tashxislaydi.

Psoriaz keng tarqalganmi?

Psoriaz kamida 6 million odamga ta‘sir qiladi, bu faqat rivojlangan mamlakatlarda yashovchi va tashxis qo‘yilishi mumkin bo‘lganlarni hisobga olgan holda.

Kasallikning kechishi qanday?

Psoriaz surunkali kasallikdir. Uni doimiy ravishda davolash mumkin emas, ammo alomatlar bilan kurashishning samarali usullari bor. Oddiy usullar (masalan, terining himoya to‘sig‘ini namlash va tiklash) va murakkabroq (tibbiy yordam kabi) mavjud. Zamonaviy ilm-fan psoriaz kasalligiga qarshi kurashish uchun yangi vositalarni ishlab chiqmoqda va ehtimol bir necha o‘n yilliklarda bu kasallik gen terapiyasi yordamida abadiy davolanadi.

Psoriazning qaysi shakllari keng tarqalgan?

Blyashkali yoki oddiy psoriaz

Bu blyashka bilan qoplangan terining davriy kasallanishi bilan tavsiflanadi. Ko‘pincha harakatlanuvchi yuzalardagi teriga (masalan, tirsakning orqa qismiga) ta’sir qiladi.

Tirnoq psoriazi

Bu kasallik qo‘l va oyoqlardagi tirnoqlarga ta’sir qiladi. Psoriaz kasalligi bilan og‘rigan odamlarning taxminan 80-90 foizi tirnoqlarga ta’sir qiladi. Simptomlar tirnoqning qaysi qismi ta’sirlanganiga qarab kuzatiladi. Shakli, rangi va hatto o‘shish tezligi odamlarda turlicha ko‘rinishi mumkin.

Teskari psoriaz

Teskari psoriaz teri burmalarida, masalan, qo‘ltiq va ko‘krak sohasi ostida paydo bo‘ladi. Toshmalar odatda qizil va silliq ko‘rinishda bo‘ladi.

Tomchi ko‘rinishidagi psoriaz

Odatda bu tur virusli yoki bakterial infeksiyadan kelib chiqadi. Kasallik tomchi shaklida pushti bo‘rtiqlar bilan tavsiflanadi. Ko‘proq bolalar va 30 yoshgacha bo‘lgan odamlarda uchraydi.

Pustulyoz psoriaz

Odatda limfa va oq qon hujayralaridan tashkil topgan shaffof yoki oqartiruvchi suyuqlik bilan to‘ldirilgan lezyonlar paydo bo‘lishiga olib keladi. Ko‘pincha u tananing kichik joylari bilan chegaralanadi. U bir vaqtning o‘zida tananing katta joylariga ta’sir qiladi, yiringli pufakchalar va yallig‘langan qizil teri bilan tavsiflanadi. Boshqa alomatlar esa quyidagilar:

- *isitma;*
- *titroq;*
- *suvsizlanish;*
- *yurakning tez urishi.*

Eritrodermik psoriaz

Bunda butun organizm yorqin qizil rangga aylanadi. Bunday holda, eritrodermik psoriazni boshqa kasalliklardan ajratish uchun terining biopsiyasi kerak bo‘lishi mumkin.

Psoriazning umumiy belgilari qanday?

Psoriazning har xil turlarining eng muhim alomati xarakterli toshmalar — qalin, kumushrang pufaklar, tomchi shaklidagi jarohatlar, suyuqlik bilan to‘ldirilgan lezyonlar va boshqalar. Psoriazning ko‘p turlariga xos bo‘lgan boshqa umumiy simptomlar: toshma toshgan hududlarda noqulaylik, ayniqsa qichishish.

Psoriaz kutilmagan va hatto qo‘rqinchli asoratlarga olib kelishi mumkin. Tirnoq yoki oyoq tirnoqlari psoriaz bilan kasallanganda, tirnoqlar yuzasida chuqurchalar paydo bo‘ladi. Haddan tashqari holatlarda, tirnoq hatto tirnoq ko‘chishi ham mumkin. Psoriazdan kelib chiqadigan asoratlar bir bemordan boshqasida farq qiladi.

Psoriazning sabablari nimada?

Boshqa har qanday autoimmun kasalliklarda bo‘lgani kabi psoriaz bilan og‘rigan odamning immunitet tizimiga virus yoki bakteriyalar hujum qilganidek, sog‘lom to‘qimalarga hujum qiladi. Tadqiqotchilarning fikricha, bu nosozlik genetik jihatdan kuzatiladi. Biroq psoriaz kasalligiga moyillik uning paydo bo‘lishiga kafolat bermaydi.

Psoriazning tez-tez uchraydigan sabablari quyidagilardan iborat:

- *infeksiyalar;*
- *stress;*
- *harorat o‘zgarishi;*
- *terining shikastlanishi;*
- *chekish;*
- *ba'zi dori-darmonlarni qabul qilish.*

Tashxis qanday qo‘yiladi?

Psoriaz teri, soch yoki tirnoqlar ko‘rinishida xarakterli o‘zgarishlarga olib keladi. Odatda shifokorga psoriazni tashxislashi kerak bo‘lgan yagona narsa anamnez va fizik tekshiruvdir. Juda kamdan-kam hollarda biopsiya talab qilinadi, unda terining namunasi mikroskop ostida tekshiriladi.

Psoriaz kasalligi qanday davolanadi?

Psoriazni davolash odatda dori-darmonlar va uyda parvarish qilishni talab qiladi. Boshqa har qanday autoimmun kasalliklarda bo‘lgani kabi kompleks yondashuv zarur — bu ko‘p jihatdan turmush tarziga bog‘liq bo‘ladi.

Qichishishga qarshi vositalardan foydalanish

Qichishishni yo‘qotish uchun quyidagi mahsulotlar eng ko‘p qo‘llaniladi:

- *namlantiruvchi vositalar;*
- *qichimaga qarshi dorilar;*
- *qayin sharbati (u yallig‘lanishni yo‘qotish uchun asrlar davomida ishlatilgan);*
- *bosh terisi psoriazi uchun dorivor shampunlar.*

Dori vositalaridan foydalanish

Ko‘pincha psoriaz kasalligini davolash uchun ishlatiladi:

- *kortikosteroidlar;*
- *immunomodulyatsion dorilar;*
- *retinoidlar;*
- *D vitaminidan olingan dorilar.*

Nur terapiyasi bilan davolash

Nur terapiya ko‘pincha o‘rtacha va og‘ir psoriaz bilan og‘rigan odamlarga buyuriladi. U ultrabinafsha nurlarining butun organizmga va uning alohida qismlariga ta’siridan iborat. Radiatsiya teri hujayralarini bezovta qilmasdan yoki og‘riq keltirmasdan tezroq o‘lishiga yordam beradi. Sovuq harorat yoki quruq havodan qochish psoriaz bilan og‘rigan odamlar uchun juda foydali. Uyda havoni namlash va issiq kiyinish kerak.

Yana nimani bilish muhim?

Psoriaz bilan yashovchi odamlarda depressiya xavfi ortadi. Ba’zida ular o‘z-o‘zini hurmat qilish va ijtimoiy aloqalar bilan bog‘liq muammolarga duch keladi. Psoriazning psixikaga qanday ta’sir qilishini e’tiborsiz qoldirmaslik lozim, depressiya hayot sifati uchun juda zararli. Ba’zi olimlar psoriaz va depressiya o‘rtasidagi bog‘liqlik nafaqat ijtimoiy, balki fiziologik, autoimmun jarayonlarga asoslangan deb hisoblaydi. Ammo bu bog‘liqlik hali sinchkovlik bilan o‘rganilmagan.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. <https://mymedic.uz/>
2. <https://uz.wikipedia.org/wiki/>
3. <https://med360.uz/kasalliklar/>